

14. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с. / Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoï osvity (*Didactics of Primary Education: Manual*), Kyiv, 2012, 504 p. [in Ukrainian].

15. Сергеев И. С. Основы педагогической деятельности : учеб. пособ. / И. С. Сергеев. – К. : РИП, 1987. – 152 с. / Sergeev I. S. Osnovy pedagogicheskoy deyatel'nosti, Kyiv, 1987, 152 p. [in Russian].

16. Цимбалару А. Д. Освітнє середовище і освітній простір: спільність і відмінності // А. Д. Цимбалару / Засоби і технології сучасного навчального середовища : матер. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 21-22 трав. 2010 р.). – Кіровоград : Ексклюзив-Систем, 2010. – 324 с. / Tymbalaru A. D. Osvitnie seredovyshche i osvitniï prostir: spilnist i vidminnosti (*Educational Environment and Educational Space: Community and Difference*), Zasoby i tekhnolohii suchasnoho navchalnoho seredovyshcha, Kirovohrad, 2010, 324 p. [in Ukrainian].

17. Швай Р. І. Деякі аспекти змін освітньої парадигми щодо формування інноваційної особистості / Р. І. Швай // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2011. – № 2 (95). – С. 168–172. / Shvai R. I. Deiaki aspekty zmin osvitnoi paradyhmy shchodo formuvannia innovatsiinoï osobystosti (*Some aspects of Changes of Educational Paradigm as for the Formation of Innovative Personality*), Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu, 2011, Issue 2 (95), pp.168–172. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «28» квітня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «17» травня 2017 р.

Рецензенти:

Галус О. – доктор педагогічних наук, професор

Кушнір В. – доктор педагогічних наук, професор

Голодюк Лариса – заступник директора з науково-методичної діяльності Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: golodiuk_larysa@ukr.net

Golodiuk Larysa – deputy director on scientific-methodological work of Municipal Institution «Kirovohrad Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after Vasyl Sukhomlynsky», candidate of pedagogical sciences, associate professor, e-mail: golodiuk_larysa@ukr.net

Цитуйте цю статтю як:

Голодюк Л. Парадигмальність процесу організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у контексті різних підходів / Лариса Голодюк // Педагогічний дискурс. – 2017. – Вип. 22. – С. 41–48.

Cite this article as:

Golodiuk L. Paradigmaticity of the Process of Educational and Cognitive Activities of Students in the Context of Different Approaches, Pedagogical Discourse, 2017, Issue 22, pp. 41–48.

УДК 37 : 371.111

ЛЮДМИЛА ГУК,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Львів, Національний університет «Львівська політехніка»)

LUIDMILA HUK,

candidate of pedagogical sciences

(Ukraine, Lviv, National University «Lviv Politechnic»)

orcid.org/0000-0002-7216-8844

МАРІАННА ГАВРИЛЮК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Львів, Національний університет «Львівська політехніка»)

MARIANNA HAVRYLYUK,

candidate of pedagogical sciences, associate professor

(Ukraine, Lviv, National University «Lviv Politechnic»)

orcid.org/0000-0002-2347-2188

Особенности развития школьной освіти у канадському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття

Peculiarities of the Educational System in Canadian Society Late 18th – Early 19th Century

У статті автором розглядаються деякі аспекти процесу становлення системи шкільної освіти у канадському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття. Подано коротку характеристику соціо-культурного життя суспільства досліджуваного періоду. Досліджені умови проведення навчання та стан шкільних приміщень. Особлива увага звернена на дослідження кваліфікацій вчителів та основних методів навчання, характерних для канадських шкіл кінця XVIII – початку XIX століття.

Розвиток освіти країни тісно пов'язаний із історією розвитку суспільно-політичного та культурно-історичного устрою суспільства. Тому, автором досліджувалася ретроспектива розвитку освіти у Канаді, з метою розглядання найважливіших історичних подій, що мали безпосередній вплив на її формування й розвиток.

Ключові слова: *система державної освіти, Канада, XIX ст., моніторіальне навчання, шкільні приміщення, кваліфікації вчителів.*

In this article the author analyzes some aspects in the process of the development of the system of public instruction in Canadian society late 18th – early 19th century. A brief overview of social and cultural peculiarities of the society has been given. The author discusses the conditions of schooling and school premises. Special attention is drawn to the study of teacher qualifications and main methods of instruction that have been used in Canadian schools late 18th – early 19th century.

The development of education in the country is closely linked to the history of socio-political and cultural-historical structure of society. Therefore, the author studied a retrospective of the development of education in Canada, with a view to examining the major historical events that have a direct impact on its formation and development.

The author established that the formation of education in Upper Canada affected by certain factors. First of all, it is the political structure of the province, through which the provincial governor-general had broad powers and could determine the course of educational policy according to its own vision of the province needs and development. Secondly, it's geographic location of the province, which situated due to the proximity to the United States. Also the author highlighted about the another factor as the colonial dependence of Upper Canada from the UK, and therefore can be seen introducing elements of education, similar to the UK government and assistance in opening schools - grammar schools - intended only for the education children from elite.

Key words: *public school system, Canada, 19th century, monitorial instruction, school premises, teacher qualifications.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... У перших десятиліттях XIX ст. розпочався період інтенсифікації торгівлі, збільшення кількості населення і колонізації. Особливо помітним це було у Верхній Канаді (сучасна провінція Онтаріо), в якій дешева земля приваблювала нових поселенців.

У нашому дослідженні важливим є вивчення розвитку системи освіти провінції Онтаріо, оскільки саме із цією провінцією пов'язана безпосередня діяльність Егертона Раерсона.

Саме провінція Онтаріо (до 1841 р. – Верхня Канада) стояла біля витоків формування системи шкільної освіти усєї Канади. Географічне розташування провінції сприяло тому, що саме сюди прибувала основна частина іммігрантів із Європи. Своєю чергою, велика густота населення була чинником динамічного суспільно-політичного розвитку провінції та створення соціальних інституцій [7].

Аналіз досліджень і публікацій... Дослідження історії розвитку освіти Канади знайшли відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Зокрема, проблеми історії розвитку педагогічної професії у Канаді розглядаються у роботах Л. Карпинської [1], Н. Мука [3], Е. Прентіс (A. Prentice), С. Х'юстон (S. Houston) [11], І. Руснака [4]; питання формування системи шкільної освіти Канади та управління нею піднімаються у працях П. Аксельрода (P. Axelrod) [5], Н. Бервоша [6], З. Магдач [2], тощо.

Дослідження розвитку системи шкільної освіти провінції Онтаріо ускладнюється, з одного боку, обмеженою кількістю письмових документів, особливо відгуків батьків, учнів та вчителів про процес навчання. Натомість існують численні історичні джерела офіційного характеру, включаючи звіти управителів освіти провінції, загальноосвітні акти, прийняті урядом, кореспонденція чиновників та високопосадовців, положення шкільних рад, які дають можливість відтворити систему освіти провінції і прослідкувати її динамічний розвиток. З іншого боку, інформація досить часто є суперечливою та непослідовною. Однак ґрунтовне дослідження історичних першоджерел та аналіз літератури, дали змогу виявити основні тенденції розвитку системи шкільної освіти провінції Онтаріо й подати їх комплексну характеристику з перспективи суспільно-політичних подій кінця XVIII – початку XIX ст.

Система шкільної освіти Онтаріо розвивалася в умовах декількох суперечливих чинників. Дослідники Д. Вілсон (D. Wilson), Р. Ховард (R. Howard) [12], вважають, що на її формування вплинула низка факторів, серед яких варто виокремити: політичну структуру уряду провінції; географічне положення провінції; колоніальну залежність Верхньої Канади від Великої Британії; значний вплив релігійних конфесій.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є дослідити стан шкільної освіти у канадському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття. У відповідності до мети, нами були

поставлені завдання: подати загальну характеристику розвитку шкільної системи освіти у канадському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття; розглянути стан та методичне забезпечення шкіл; дослідити методи навчання, характерні для досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу... Згідно з Конституційним актом 1791 р., Верхня Канада була відокремлена від Нової Франції. Політичний устрій Верхньої Канади можна охарактеризувати так: Британський монарх призначав генерал-губернатора колонії, який, своєю чергою, мав повноваження призначати представників до Виконавчої ради провінції, що була йому підзвітною і разом з якою генерал-губернатор наглядав за належним виконанням конституційних положень провінції. Генерал-губернатор призначав представників до Законодавчої ради провінції, а та виконувала повноваження, аналогічні до повноважень Палати лордів в Англії. Представників Законодавчої асамблеї, на зразок Палати общин в Англії, обирали жителі Верхньої Канади.

Прерогативи генерал-губернатора Верхньої Канади були такими: розподіл провінції на виборчі райони для виборів членів асамблеї; надання чи утримання (відхилення) згоди Британського монарха щодо законодавчих актів ради та асамблеї; право скликати, переривати діяльність і розпускати асамблею, а також організовувати нові вибори [6].

Ще одним чинником, що впливав на розвиток освіти Верхньої Канади, було географічне розташування провінції. Оскільки поселення англомовних жителів Канади зосереджувалися поблизу американського кордону, система освіти провінції Онтаріо розвивалась, з одного боку, під впливом Сполучених Штатів. У 1790-х рр. в Канаду прибув основний потік іммігрантів зі США, більшість учителів у перших школах, відкритих на території сучасної провінції Онтаріо, мали американське походження. Вони, відповідно, підтримували принципи демократії й республіканізму, які, звісно, суперечили концепції британської колонії. З іншого боку, еліта Верхньої Канади іммігрувала з Великої Британії. Відповідно, вони підтримували традиції Британської монархії, що проявлялися у визнанні верховенства королівської влади [7].

Після відокремлення провінцій Нижньої та Верхньої Канади, першим генерал-губернатором Верхньої Канади у 1792 р. став Д. Сімкоу (D. Simcoe). Будучи високоосвіченою людиною, він одразу зауважив відсутність у провінції необхідної кількості шкіл та церков, про що писав у 1795 р. у листі до єпископа провінції Квебек. Однак генерал-губернатор обговорював необхідність відкриття у Верхній Канаді класичних шкіл та університету. Однак, відкриття шкіл для усіх жителів провінції не входило до його плану [7].

Погляди Д. Сімкоу на освіту жителів колонії відповідали тогочасним поглядам на освіту на Британських островах. Він вважав, що найважливішою є освіта еліти суспільства, а для нижчих класів суспільства вона – обов'язкова. Д. Сімкоу зауважував, що дітей заможних жителів Верхньої Канади потрібно забезпечити освітою ще й тому, щоб вони не їхали здобувати освіту у США [9].

У зв'язку з цим однією із особливостей системи освіти Верхньої Канади є непослідовність прийнятих освітніх законів. Спочатку відкривалися вищі навчальні заклади – університет та граматичні школи, а лише через дев'ять років, у 1816 р., був прийнятий закон про загальні школи (англ. Common Schools Act).

З історичних джерел відомо, що перші школи на південно-східному узбережжі сучасної Канади були відкриті наприкінці 80-х рр. XVIII ст. Про тогочасний стан освіти можна дізнатися із записів мандрівників. Зокрема, французький герцог де ля Рошфуко, який відвідав м. Кінгстон у 1795 р., зазначає: «У цьому районі існує тільки декілька шкіл. Дітей вчать читати й писати, і кожен з них платить 1 долар на місяць».

Крім того, Д. Сімкоу підняв питання створення граматичної школи у кожному районі Верхньої Канади та єдиного університету для всієї провінції. У 1798 р. було отримано згоду англійського короля Георга III на будівництво граматичних шкіл та університету. На кожен граматичну школу виділяли по 500 000 акрів землі. Будинок мав бути: «... простий, але міцний..., здатний вмістити 100 юнаків без загрози їхньому здоров'ю через переповнення, а також кімнати для вчителя, досить великі, щоб там змогла проживати вся його сім'я» [6, с. 39].

У 1807 р. прийнято закон про граматичні школи, згідно з яким було відкрито вісім шкіл у восьми районах Верхньої Канади. На утримання кожної з них уряд щорічно зобов'язувався виділяти по 800 фунтів-стерлінгів. Вчителями у граматичних школах були випускники університету. Особлива увага в таких школах приділялась вивченню класичних дисциплін та математики, часто предмети викладали латинською чи грецькою мовами. Це були навчальні заклади в основному пансіонного типу для дітей із заможних родин, організовані згідно з класичними традиціями. Їхніми недоліками були недостатність фінансування та розміщення: вони відкривались у більш заселених районах для платоспроможного населення.

З історичних джерел відомо, що спочатку навчальних програм для граматичних шкіл не існувало – у кожній школі керувались власними правилами, які встановлювали вчителі. Якщо вчитель був наполегливий та сумлінний, школа досягала успіхів. Однак в історії розвитку освіти

Канади відомі непоодинокі випадки, коли на початку XIX ст. на посаду вчителя наймали юнаків, які мали лише базові знання [8]. Перші навчальні програми для граматичних шкіл усієї провінції були розроблені тільки у 1829 р. Д. Страчаном (D. Strachan). У 1830 р. було відкрито Коледж Верхньої Канади, який став першим університетом провінції.

Іншим важливим фактором, що вплинув на формування системи шкільної освіти провінції Верхня Канада, була релігія. Генерал-губернатор країни, як і більшість високопосадовців, підтримували створення освітньої системи на чолі з урядом та церквою. Але оскільки вони були прихильниками англіканської церкви, а серед населення було чимало представників різних релігійних гілок християнства, зокрема, католиків, протестантів, пресвітеріан, баптистів, методистів тощо, представники цих релігійних конфесій активно протистояли монополізації освіти англіканською церквою.

Як серед вихідців з США, так і серед іммігрантів з Європи були освічені люди, які прагнули відтворити у новоствореному суспільстві соціальні інституції рідної країни. Навіть бідніші новоприбулі визнавали необхідність навчати молоде покоління читання, письма й арифметики, а також навчати їх моральних норм, релігії, основ ведення сільського господарства.

Факторами, що перешкоджали розвитку освіти у Канаді були: по-перше, суворий клімат країни – освічені європейці виявляли набагато менше бажання переїжджати в колонію, та, по-друге, безперервна міграція населення. Необхідність постійного освоєння нових земель ставала на заваді утриманню великих фамільних бібліотек та відкриттю навчальних закладів. У суспільстві новоприбулих іммігрантів вважалося, що першочерговим завданням будь-якої людини, у тому числі й дитини, є праця. Більшість батьків не вбачали шкоди у ранньому залученні дітей до роботи на фермі. Хлопчиків навчали йти за плугом, а дівчаток – пряти, кувари, доглядати за домашніми тваринами. Мандрівник Е. Талбот зазначав, що в сім'ях фермерів хлопчики починають працювати у віці 7–8 років, допомагаючи батькам по господарству, а у 10 років вже виконують роботу, яку б мали виконувати лише у віці 18 років. Отже, після прибуття до колонії міграція та тяжка робота склали основну частину життя новоприбулих іммігрантів з Європи. «Більшість перших поселенців Онтаріо були бідними; без сумніву, вони не привезли з собою багато книжок; звичайно, для людей, що прагнули втекти від революції і війни та організувати фермерську діяльність на неосвоєних землях першочерговим завданням було вижити, а не здобути освіту». Тяжка праця дітей викликала у суспільстві багато обговорень, оскільки вважалося, що саме завдяки їй суспільство швидше розвивається. Однак, священнослужителі та вчителі висловлювали занепокоєння. [2].

Ще у 1785 р. вчитель школи у м. Ніагара Р. Кокрел (R. Cockrel) видав перший трактат «Роздуми про освіту молоді». У ньому автор звертає увагу на те, що батьки повинні приділяти набагато більше уваги розвитку моральних цінностей у дітей. Традиційно, основний вплив на виховання дітей має батько. Однак, як зазначає Р. Кокрел, батько нерідко показує їм поганий приклад: зловживає алкоголем, використовує нецензурну лексику, не приділяє достатньо уваги вихованню у них моральних цінностей. «Чи переймаються батьки тим, що їхні діти проводять забагато часу на вулиці, де вони спілкуються з різними хлопцями?, – пише Р. Кокрел, – Тут їх нічому не вчать, окрім того, щоб брехати, лаятись та виробляти інші погані речі. Тут вони знаходять собі друзів, які є як пустотливими, так і аморальними, і не знають, чого кращого можна навчитись. Якщо вірити старій приказці, що одна погана вівця псує всю отару, яка швидка деградація відбудеться, коли поганих овець стільки ж, скільки й хороших!» [9, с. 8].

Про низькі моральні якості дітей пише Дж. Ходгінс у «Нарисі про необхідність освіти»: «Більшість дітей в наш час, як тільки вони навчаться переступати поріг своєї хати та вимовляти перші слова, запам'ятовують нечестиву мову та виявляють таку неповагу, яку може виразити лише доросла невихована людина. Як би до цього не ставилися батько чи мати і наскільки це б для них здавалося незначним, це вірний шлях початку деградації» [10, с. 10].

Аналіз історичних джерел допоміг виявити той факт, що у суспільстві, безумовно, існували поняття «освіта» та «навчання», однак вони мали зовсім інше змістове наповнення, ніж сучасні аналогічні відповідники. Більшість дітей читати й писати навчали їхні батьки. Дорослі навчали молодь вести сільське господарство, полювати, освоювати ремесла – це все входило до тогочасного поняття «освіта». Книги релігійного характеру були призначені для навчання дітей вдома і мало чим нагадували шкільні підручники. У сім'ї основну роль у навчанні дітей відігравав, як правило, батько та священнослужителі. Роль матері, хоч і мала велике значення у вихованні дітей, у навчанні була другорядною [11].

Заможніші батьки наймали для дітей приватних учителів. Перебування у граматичній школі, що була школою-пансіоном (англ. boarding school), могло перериватись поїздкою додому, щоб провести деякий час з батьками. Відомі випадки, коли батьки віддавали дитину до школи, щоб допомогти їй пережити психологічну травму через втрату близького родича (брата чи сестри). Якщо оплата за навчання в школі-пансіоні була занадто високою для сім'ї, учень міг знайти квартиру в

місті, а харчуватися продуктами з дому. Часто молоді люди вимушені були працювати вдень, у такому випадку для них існувала можливість навчатися у вечірній школі [2].

Паралельно з граматичними школами почали відкривати школи для незаможних. Вони не мали підтримки уряду, а тому засновувалися при церквах, звідси пішла їхня назва – парафіяльні школи (англ. parish schools). Згодом ці школи почали називати загальними (англ. common schools). На відміну від граматичних, вони пропонували загальну освіту, яка передбачала опанування трьох основних дисциплін: читання, письма й арифметики. До таких шкіл зараховували всіх дітей із навколишніх поселень. Е. Прентіс (A. Prentice) та С. Х'юстон (S. Houston) зазначають, що: «... еліта Верхньої Канади, фактично, не віддавала своїх дітей в такі школи з тієї причини, що вони трактували «загальний» (англ. common) у третьому значенні [цього слова], тобто «простонародний» (англ. vulgar)» [12, с. 44]. Загальні школи не отримували суттєвої фінансової допомоги уряду, і жителі самі підтримували їх функціонування, а також оплачували роботу вчителя.

У 1816 р. був прийнятий Закон про загальні школи, згідно з яким дозволялося відкрити загальну школу за умови забезпечення місцевими жителями приміщення і наявності не менше 20 учнів. На думку Р. Гідні (R. Gidney) та Д. Лавра (D. Lawr), «... ці школи не були школами для громади, а радше для батьків, які їх утримували. Не існувало загального місцевого податку на функціонування школи, не було чітко визначених географічних меж шкільних районів... і, фактично, не існувало місцевого чи централізованого нагляду за коштами, витраченими на діяльність школи» [12, с. 374].

Окрім цього, згідно із законом 1816 р., щорічно уряд зобов'язувався виділяти 6 000 фунтів-стерлінгів на підтримку загальних шкіл. Однак вже через чотири роки розмір грошової допомоги було знижено до 2 500 фунтів-стерлінгів щорічно. І хоча у 1833 р. цю суму підняли до 5 650 фунтів-стерлінгів, упродовж наступних семи років не було прийнято жодного закону про загальні школи. Більшість тогочасних політиків та урядовців продовжували вважати, що освіту повинні здобувати лише діти еліти. Відомо, що політик М. Бервелл (M. Burwell) неодноразово подавав на розгляд Асамблеї закон про загальні школи та сприяння їхньому функціонуванню, проте навіть після чергового розгляду закону і його затвердження Асамблеєю, законодавча рада провінції його відхилила [5].

Дослідники історії розвитку освіти Канади виділяють одну характерну рису перших шкіл на території Верхньої Канади, – усі вони були різними за розміром, організацією навчального процесу, управлінням навчальною діяльністю. Їх відкривали та закривали за умови працевлаштування та звільнення вчителя. Незважаючи на це, як граматичні школи, що фінансувалися британським урядом та частково заможною елітою, так і парафіяльні школи, що існували при релігійних спільнотах і були призначені для освіти бідних, продовжували свою роботу [6].

Про стан освіти початку XIX ст. дізнаємося із листа жителя Верхньої Канади В. Крукса (W. Crooks) до одного із знайомих: «Стан освіти на низькому рівні не лише у містах, але й по всьому району [Ніагари]; хоча уряд підтримав районні граматичні школи (надавши кожному вчителю по 100 фунтів на рік), не можна сказати, що вони ефективні, оскільки призначені лише для освіти дітей вищих класів суспільства, а дитина з бідної сім'ї вважається непридатною до зарахування у таку школу» [11, с. 41].

Підручники для навчання у загальних школах, звісно, існували, але їх було мало. Під час одного й того ж уроку можна було побачити одного учня із підручником правопису Н. Вебстера (N. Webster), а іншого – із підручником Л. Мюррея (L. Murray).

У 1819 р. було прийнято закон, згідно з яким відкривалася ще одна граматична школа і 10 учнів із загальних шкіл безкоштовно могли навчатись у кожній із восьми граматичних шкіл провінції. Необхідно зазначити, що особливих критеріїв відбору не існувало, дітей обирали шляхом жеребкування.

У 1822 р. генерал-губернатор провінції П. Метленд (P. Maitland) подав на розгляд уряду план формування системи загальної освіти. Через рік він отримав дозвіл з Англії на створення спеціального органу нагляду за освітою провінції та управління нею – Ради освіти провінції (англ. Board of Education of the Province). Вона налічувала шість членів, а очолив її Дж. Страчан (G. Strachan).

У 1824 р. були зроблені перші спроби забезпечити загальні школи підручниками. Рада освіти провінції прийняла постанову, згідно з якою уряд щорічно виділяв 150 фунтів-стерлінгів на книги релігійного спрямування, призначені для навчання у школах.

Незважаючи на зростання кількості шкіл та загальної кількості учнів, питання підвищення якості освіти загалом залишалося відносним. Відповідно до даних у звітах про стан освіти у Верхній Канаді, у 30 – 40-х рр. XIX ст. школи були у поганому стані, у навчальному процесі використовували різні за змістом і формою підручники, а заробітна плата вчителів була дуже низькою (приблизно 12 фунтів-стерлінгів на рік). Враховуючи сказане, більшість учителів загальних шкіл розглядали

власну професію як тимчасову і при першій можливості змінювали її. Прийняті урядом освітні закони часто залишалися формальністю і не впроваджувалися у практику.

Відомо, що у 1827 р. у Верхній Канаді функціонувало майже 340 загальних шкіл, у яких навчалось приблизно 10 000 учнів. Вони вивчали читання, письмо, арифметику та основи релігії. Було також 11 районних граматичних шкіл, у яких майже 300 учнів отримували більш ґрунтовні знання, опановуючи класичні дисципліни та отримуючи професійну підготовку. Згідно з даними Ради освіти провінції, у 1828 р. в 11 граматичних школах навчались 372 учні; існувала 401 загальна школа, а загальна кількість учнів становила 10 712 осіб [4].

Висновки. Таким чином, політичний курс Верхньої Канади, в тому числі її освітня політика, значно залежали від поглядів генерал-губернатора провінції. Після прибуття до колонії міграція та тяжка робота склали основну частину життя новоприбулих іммігрантів з Європи. «Більшість перших поселенців Онтаріо були бідними; без сумніву, вони не привезли з собою багато книжок; звичайно, для людей, що прагнули втекти від революції і війни та організувати фермерську діяльність на неосвоєних землях першочерговим завданням було вижити, а не здобути освіту» [12, с. 4].

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері назріла необхідність ґрунтовного реформування системи шкільної освіти Канади, яка б полягала у забезпеченні доступу до освіти усім жителям провінції, будівництві шкільних приміщень, які б відповідали основним вимогам житлових приміщень, стандартизації навчальних програм, забезпеченні навчальними матеріалами, наданні належної освіти вчителям та централізації контролю й посилення підзвітності у сфері управління освітою.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Карпинська Л. О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади : дис. ... к. пед. н. / Л. О. Карпинська. – Одеса, 2005. – 221 с. / Karpynska L. O. Formuvannia profesiinoi maisternosti maibutnix uchyteliv u systemi vyshchoi pedahohichnoi osvity Kanady (*Formation of Future Teachers' Effectiveness in the System of Higher*), Odessa, 2005. 221 p. [in Ukrainian].
2. Магдач З. Т. Виникнення та діяльність перших асоціацій вчителів на теренах Канади / З. Т. Магдач // Наука і сучасність : досвід та перспективи розвитку на межі тисячоліть : зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Запоріжжя, 2010. – 82-84 с. / Mahdach Z. T. Vynyknennia ta diialnist pershykh asotsiatsii vchyteliv na terenakh Kanady (*The emergence and activity of the first teachers associations in the territory of Canada*), Nauka i suchasnist : dosvid ta perspektyvy rozvytku na mezhi tysiacholit, Zaporizhzhia, 2010. – pp. 82–84. [in Ukrainian].
3. Мукан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : дис. ... к. пед. н. / Н. В. Мукан. – К., 2006. – 322 с. / Mukan N. V. Systema profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv zahalnoosvitnix shkil v universytetakh Kanady (*The system of professional training of future teachers of public schools in the Universities of Canada*), Kyiv, 2006. 322 p. [in Ukrainian].
4. Руснак І. Колективні договори у системі управління шкільною освітою Канади / І. Руснак // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Сер. : Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2012. – Вип. 620. – С.144–151. / Rusnak I. Kolektyvni dohovory u systemi upravlinnia shkilnoiu osvitoiu Kanady (*Peculiarities of decentralized school education management system in Canada*), Naukovyi visnyk, 2012, Vol. 620. pp.144 – 151. [in Ukrainian].
5. Axelrod P. The promise of schooling: education in Canada 1800–1914 / P. Axelrod. – University of Toronto Press, 1997. –160 p. [in English].
6. Burwash N. The makers of Canada. Egerton Ryerson / N. Burwash. – Toronto: Morang & Co Limited, 1906. – 303 p. [in English].
7. Canniff W. The Settlement of Upper Canada / W. Canniff. – Mika Silk Screening, 1971. – 698 p. [in English].
8. Careless J. Pre-Confederation Premiers: Ontario Government Leaders, 1841–1867 / J. Careless. – Toronto: University of Toronto Press, 1980. – 340 p. [in English].
9. Cockrel R. Thoughts on the education of youth / R. Cockrel // Family, school and society in the Nineteenth century Canada / A. L. Prentice, S. E. Houston (eds.). – Toronto: Oxford University Press, 1975. – P. 8 – 9. [in English].
10. Fiorino A. The moral foundation of Egerton Ryerson's idea of education / A. Fiorino // Egerton Ryerson and his times; N. McDonald, A. Chaiton (eds.). – McMillan of Canada, 1978. – P. 59 – 80. [in English].
11. Houston S. E. Schooling and scholars in Nineteenth-Century Ontario / S. E. Houston, A. Prentice. – University of Toronto Press, 1988. – 418 p. [in English].
12. Howard R. B. Upper Canada college : 1829 – 1979 : Coleborne's legacy / R. B. Howard. – Toronto : McIlilan Canada, 1979. – 462 p. [in English].

Дата надходження статті: «29» березня 2017р.

Стаття прийнята до друку: «27» квітня 2017р.

Рецензенти:

Козловський Ю. – доктор педагогічних наук, професор

Мукан Н. – доктор педагогічних наук, професор

Гук Людмила – викладач кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка», кандидат педагогічних наук, e-mail: luidmila.i.huk@lpnu.ua

Huk Luidmila – teacher of foreign languages department of National University «Lviv Politechnic», candidate of pedagogical sciences, e-mail: luidmila.i.huk@lpnu.ua

Гаврилюк Маріанна – викладач кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка», кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: mhavrilyuk@gmail.com

Havrilyuk Marianna – assistant professor of foreign languages department of National University «Lviv Politechnic», candidate of pedagogical sciences, associate professor, e-mail: mhavrilyuk@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Гук Л. Особливості розвитку шкільної освіти у канадському суспільстві кінця XVIII – початку XIX століття / Лариса Гук, Маріанна Гаврилюк // Педагогічний дискурс. – 2017. – Вип. 22. – С. 48–54.

Huk L., Havrilyuk M. Peculiarities of the Educational System in Canadian Society Late 18th – Early 19th Century, Pedagogical Discourse, 2017, Issue 22, pp. 48–54.

УДК 378.1 : 364 : 34

ЛАРИСА ДАНИЛЬЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Кременець, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка)

LARISA DANYLCHUK,

candidate of pedagogical sciences, associate professor

(Ukraine, Kremenets, Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko)

orcid.org/0000-0002-7156-5071

Критерії та показники сформованості інформаційно-правової компетентності особистості у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми

Criteria and Indicators of Personality's Information and Legal Competence Formation in the Field of Social Prevention of Human Trafficking

У статті зроблено спробу обґрунтувати змістове наповнення критеріїв та показників сформованості інформаційно-правової компетентності особистості у сфері соціальної профілактики торгівлі людьми, яку визначено результативним продуктом інформаційно-профілактичних кампаній. Зазначено, що мотиваційно-ціннісний критерій характеризує визнання життя людини як найвищої суспільної цінності; поважливого ставлення до них; наявність мотивів, потреб та ціннісно-цільових орієнтирів особистості щодо соціальної профілактики торгівлі людьми засобами та ін. Когнітивний критерій обумовлює необхідність великого об'єму соціально-правових знань, нормативно-правові документи, які виступають гарантом у сфері захисту прав людини та ін. Операційно-практичний критерій формування інформаційно-правової компетентності обумовлює: формування критичного мислення щодо інформації, норм та правил безпечної поведінки; уміння чинити опір насильству та ін. Особистісно-рефлексивний критерій обумовлює: готовність до саморефлексії; визначення актуальності проблеми торгівлі дітьми для себе, свого оточення; вміння ідентифікувати та реагувати на порушення прав людини та ін.

Ключові слова: *інформаційно-правова компетентність, критерії, показники, соціальна профілактика торгівлі людьми.*

In the article the attempt has been made to justify the semantic content of criteria and indicators of individual's information and legal competence formation in the field of human trafficking prevention which has been defined as an information and prevention campaign's effective product. It has been mentioned that the motivation and value criteria characterizes human life as the highest social value; understanding the necessity of the need to comply with the law, respect the law, to show respectful attitude for law; availability of personality's motives, needs, values and targeted directions concerning social prevention of human trafficking. Cognitive criteria necessitates a large amount of social and legal knowledge, desire to update and improve it, the knowledge of the human rights and obligations and fundamental situation of violation; legal documents, which are the guarantor of human rights and so on. Operational and practical criteria of information and legal competence formation causes: the formation of